

Dorota Adamczak

Streszczenie pracy doktorskiej

**Oblicza współczesnej muzyki fortepianowej na przykładzie wybranych utworów
polskich kompozytorów początku XXI wieku.**

Wpływ ewolucji środków kompozytorskich na zagadnienia wykonawcze

Tematem niniejszej pracy doktorskiej jest fortepian w twórczości kompozytorów polskich początku XXI wieku. Ten, jakże mocno zakorzeniony w tradycji instrument, w XX wieku stał się podłożem poszukiwań nowych możliwości artykulacyjnych, strukturalnych czy też kolorystycznych i obecnie nadal dostarcza twórczych inspiracji dla współczesnych twórców. Moje zainteresowanie muzyką najnowszą jest efektem wieloletniej współpracy z Orkiestrą Muzyki Nowej - zespołem specjalizującym się w wykonawstwie muzyki współczesnej. Biorąc czynny udział w wykonaniach oraz prawykonaniach utworów współcześnie powstających często spotykam się z nietypowym zapisem nutowym, którego interpretacja może nastręczać wielu trudności. W polskiej literaturze brakuje opracowań, które w kompleksowy sposób omawiałyby problemy wykonawcze nowej muzyki fortepianowej a pianiści stawiający pierwsze kroki na gruncie muzyki współczesnej, często zdają się być zagubieni, pozostawieni samymi sobie.

Praca składa się z trzech rozdziałów. W pierwszym opisuję przemiany w muzyce fortepianowej w XX wieku, począwszy od techniki klasterów, obecnej w utworach Charlesa Ivesa, gry bezpośrednio na strunach w twórczości Henry Cowella, poprzez fortepian preparowany Johna Cage'a, aż po działania ruchu Fluxus, skierowane niejako przeciwko instrumentowi. Opisując genezę przemian w muzyce XX wieku, ukazuję rolę kompozytorów amerykańskich, których pomysły twórcze często stanowiły inspirację dla kolejnych pokoleń kompozytorów tworzących muzykę fortepianową.

Kolejny rozdział stanowi omówienie wybranych środków techniki fortepianowej obecnych w twórczości kompozytorów drugiej połowy XX i początku XXI wieku na podstawie własnych doświadczeń wykonawczych. Wybrane przeze mnie środki klasyfikuję ze względu na źródła dźwięku i sposoby ich wydobywania. Pierwszą kategorię efektów stanowi gra bezpośrednio na strunach fortepianu, do której należy pizzicato, glissando, tłumienie, realizacja fłażoletów. Druga kategoria środków związana jest z wykorzystaniem do gry na fortepianie dodatkowych przedmiotów. Są to: pałki perkusyjne, kartki papieru bądź folii, przedmioty szklane i inne. Do nietypowych efektów wykonawczych należy

również gra na strunach przy pomocy smyczka. Ostatnią kategorią omawianych w pracy efektów, jest niekonwencjonalne wykorzystanie klawiatury fortepianu. Rozdział ten stanowi pewnego rodzaju przewodnik po nowych, niekonwencjonalnych środkach techniki kompozytorskiej, różnych propozycjach ich zapisu wraz z objaśnieniem sposobu realizacji z punktu widzenia wykonawcy.

Rozdział trzeci zawiera analizy czterech utworów zarejestrowanych przeze mnie na płycie CD jako dzieła artystyczne. Zależało mi na tym, aby skład wykonawczy kompozycji był różnorodny, urozmaicony zarówno pod względem instrumentarium, jak i liczby wykonawców, co pozwala na zaprezentowanie szerokiej palety możliwości artykulacyjno – brzmieniowych fortepianu. Na część artystyczną pracy składają się utwory: *some remains* Joanny Woźny na flet, klarnet, fortepian, altówkę i kontrabas, *a 6 [+1]* Andrzeja Kwiecińskiego na flet, róg angielski (lupophon), klarnet, skrzypce, wiolonczelę i fortepian, *In Nocturno* Przemysława Schellera na saksofon altowy i fortepian oraz *Struny w chmurach* Krzysztofa Gawłasa na fortepian i live electronic. Zaprezentowane przeze mnie kompozycje zawierają całą gamę środków wykonawczych, od tradycyjnych po nowe, niekonwencjonalne techniki, eksplorujące wnętrze fortepianu jako instrumentu “totalnego”. Kompozycja Krzysztofa Gawłasa wymaga współdziałania pianisty z warstwą elektroniczną. Utwory analizuję z perspektywy wykonawcy, biorąc pod uwagę zawarte w nich problemy wykonawcze i interpretacyjne ze szczególnym uwzględnieniem niekonwencjonalnych środków artykulacji.

Przedstawiając współczesne środki techniki fortepianowej na przykładzie polskich utworów początku XXI wieku pragnę ukazać bogactwo brzmień i możliwości współczesnego fortepianu. Żywię nadzieję, iż moja praca przyczyni się do propagowania dzieł muzyki najnowszej jak i również do wzrostu zainteresowania interpretacją współczesnej literatury fortepianowej.

Słowa kluczowe: fortepian, muzyka współczesna, polscy kompozytorzy, preparacja.

Dorota Adamczak

Summary of doctoral dissertation

Various aspects of contemporary piano music illustrated by selected pieces written by Polish composers at the beginning of the 21st century.

The influence of the evolution of compositional means on performance issues.

The following doctoral dissertation will discuss the role of the piano in the works of Polish composers of the early 21st century. Strongly rooted in Polish musical tradition, in the 20th century the instrument served as the basis for exploring new possibilities around issues of articulation, structure and colour, and still serves as creative inspiration for contemporary artists. My own interest in modern music is a result of years of collaboration with the New Music Orchestra – specializing in performing contemporary music. Through my active participation in various performances and premieres of contemporary compositions I have often encountered non-standard musical notation which is difficult to interpret. Polish literature lacks comprehensive essays on the performance issues that arise around new piano music, leaving beginner pianists lost in the deep waters of contemporary music genre.

The dissertation consists of three chapters. The first chapter describes the changes in piano music of the 20th century from the cluster technique present in the works of Charles Ives, Henry Cowell's approach of playing directly on the strings, through John Cage's prepared piano, to the Fluxus movement acting somewhat against the instrument itself. By describing the genesis of the 20th century musical transformation, I aim to represent the role of American composers whose creative ideas often served as an inspiration for the following generations of artists composing piano music.

The next chapter reviews some of the piano techniques present in the works composed in the second half of the 20th and the beginning of the 21st centuries on the basis of my personal performance experiences. The chosen techniques are classified by sound source types and the means by which the sounds are produced. The first category of effects described is playing directly on the piano strings which includes pizzicato, glissando, damping and flageolet realization. The second category pertains to the use of additional objects while playing the piano. Those are: percussion mallets, sheets of paper or foil, glass objects and many more. Another unusual performance effect is playing on the strings with the use of a

violin bow. The last category discussed in this paper is the unconventional use of a piano keyboard. This chapter serves as a type of guide to the new and unconventional forms applied to compositional technique and to varying ideas of music notation in such cases. It also explains possible ways of realization from the point of view of the performer.

The third chapter contains an analysis of four pieces of music I have recorded on a CD as an artistic work. My main focus was to compile a set of compositions – diverse in regards to both instrumentation and the number of performers – to represent the wide range of capabilities in terms of articulation and sounds that a piano can project. The artistic part of my dissertation comprises of the following compositions: *some remains* by Joanna Woźny for flute, clarinet, piano, viola and double bass; *a 6 [+1]* by Andrzej Kwieciński for flute, English horn (lupophon), clarinet, violin, cello and piano; *In Nocturno* by Przemysław Scheller for alto saxophone and piano; and *Struny w chmurach* by Krzysztof Gawlas for piano and live electronic. The aforementioned compositions contain a variety of performance effects – both traditional and new unconventional techniques – exploring the inside of a piano as a ‘total instrument’. Krzysztof Gawlas’s composition requires cooperation between the pianist and the electronic layers. I analyze the pieces from the performer’s perspective taking into account the performative and interpretational difficulties they evoke, with particular attention paid to the unconventional means of articulation.

By describing contemporary effects of piano technique with the use examples from Polish music composed in the early 21st century I wish to present the richness of sounds and possibilities of the modern-day piano. I hope that my work will contribute to the promotion of the genre of contemporary music, as well as to an increased interest in interpreting modern piano literature.

Keywords: piano, contemporary music, Polish composers, preparation.

Translated by Katarzyna Maja Molska-Franczak